



Positiv och negativ förstärkning i skolan

En studie om hur lärare använder positiv och negativ förstärkning och skillnaden mellan pojkar och flickor

Positive and negative reinforcement in school

A study on how teachers use positive and negative reinforcement and the difference between boys and girls

Johanna Mårtensson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete (grundnivå) 15 hp 2011:55
Studiegång Idrott, fritidskultur och hälsa för skolår F-6 Vt 2011
Handledare: Karin Söderlund

Sammanfattning

Syftet med studien var att studera lärares agerande gentemot elever under idrott- och hälsalektioner samt även ur ett könsperspektiv. Frågeställningen var hur lärare bemöter elever i form av positiv och negativ förstärkning och om skillnaden mellan pojkar och flickor. Som metod valdes observation då denna metod kändes som den mest relevanta för att få så riktiga svar på frågeställningen som möjligt. Observationerna genomfördes på totalt 5 lektioner som vardera var 45 min långa. Inför observationerna hade ett observationsschema i form av ett avprickningssystem utarbetats. Observationsschemat utarbetades efter gjorda pilotstudier för att se vilka förstärkningar som förekom mest. Sedan valdes fem positiva förstärkningar och fem negativa ut. Observationerna visade att positiv förstärkning var mest förekommande för flickor och negativ förstärkning var mest förekommande för pojkar. Den positiva förstärkningsform som förekom flest gånger var beröm, detta för både flickor och pojkar. Den negativa förstärkningsform som förekom flest gånger var tillrättavisning, detta också för både pojkar och flickor. Detta innebär att flickorna lyfts upp och pojkarna trycks ner. Slutsatsen som kan dras av den här studien är att flickorna blir mer uppmärksammade på ett positivt sätt och att den vanligaste positiva förstärkaren är beröm. Pojkarna får mer negativ förstärkning och den vanligaste negativa förstärkaren är tillrättavisningar.

De nyckelord som användes var: behaviorism, positiv förstärkning, negativ förstärkning och genus.

Förord

Jag vill tacka de två idrottslärarna som jag fick observera för er hjälp och peppning, även för att jag fick sitta i ert personalrum och skriva och för alla tips och råd som jag fått. Ni har hjälpt mig mer än ni tror. Jag vill också tacka en tredje idrottslärare som även han gett olika tips och råd. Sen vill jag tacka lärarstudenten som lät mig observera en av dennes lektioner eftersom att dennes handledare inte hade lektioner själv.

Jag vill tacka min handledare och vår kursansvarige lärare för att ni har varit snabba på att svara på frågor.

Jag vill också tacka mina vänner, för att ni trott på mig och peppat mig när jag ville ge upp. Ni ställde upp när jag som mest behövde er!

Till sist ett tack till min familj som hjälpt mig med olika saker och aldrig sagt nej när jag behövt hundpassning för att kunna skriva.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	3
1.3 Teoretiskt perspektiv	4
2 Metod och genomförande	5
2.1 Val av metod.....	5
2.2 Urval.....	6
2.3 Genomförande	6
2.4 Databearbetning.....	7
2.5 Tillförlitlighetsfrågor	7
2.6 Etiska aspekter	8
2.7 Bortfall	8
3. Resultat	8
3.1 Resultat av observationer lärare 1.....	9
3.2 Resultat av observationer lärare 2.....	10
3.3 Resultat av observation blivande lärare	11
3.4 Sammanfattande resultat	12
4 Diskussion.....	13
4.1 Metoddiskussion	15
4.2 Fortsatt forskning.....	15
4.3 Slutsats	16
Käll- och litteraturförteckning	16

Bilaga 1- Avprickningsschema

Bilaga 2- Litteratursökning

1 Inledning

Jämställdhet är något som det pratas mycket om i vårt samhälle. Det är oftast mer accepterat att en pojke är stökig än att en flicka är det. I Anna Lagerblads artikel ”Film på förskola blev genuschock” (2007) berättas det om två avdelningar på en förskola där personalen filmade sig själva under en tid för att se hur de bemötte barnen. Resultatet av filmningen var skrämmande. Det visade sig att om en pojke trampade i en blomrabatt fick han en arg blick av personalen som sade kort: ”Gå inte där”. Men när en flicka trampade i blomrabatten fick hon höra en lång förklaring om att blommorna blev ledsna och att de gick sönder.

Denna artikel läste jag för några år sedan och den fick mig att välja det här ämnet. Den väckte mitt intresse och jag valde att titta på hur lärare bemöter flickor och pojkar i form av positiv och negativ förstärkning och om skillnaden mellan pojkar och flickor. Jag ville ta reda på om det såg ut såhär under idrotten i skolan, om samma mönster kunde ses.

De nyckelord som använts är: behaviorism, positiv förstärkning, negativ förstärkning och genus. Ett av dessa förklaras i det teoretiska perspektivet.

1.1 Bakgrund

Bakgrunden är uppbyggd för att belysa de valda begreppen.

Skolans viktigaste uppgift är att förmedla de grundläggande värderingarna som finns i vårt samhälle som till exempel alla människors lika värde och jämställdhet. Lärare ska se till den enskilda individen och främja förståelse för andra människor (Lpo-94, s. 3). Enligt Lpo-94, sida 4:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella köns-mönster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Detta innebär att elever ska behandlas lika oavsett kön och de ska bemötas som individer.

Ofta har flickor högre betyg i skolan än vad pojkar har, men pojkar mår bättre än vad flickor gör. Flickor är oftast mer motiverade än pojkar. Lärare berättar att det i vissa pojkgrupper inte är coolt att ha bra betyg, bra betyg ger ingen status utan snarare tvärtom och detta kan i sin tur leda till att pojkar inte anstränger sig så mycket som de skulle kunna göra. Det skulle kunna vara så att pojkar mognar efter flickor men detta är ingen förklaring

eftersom att om så var fallet så skulle pojkarna hämta in på flickorna senare i gymnasiet men detta sker inte. (Gustafsson 2009, s. 37-38)

Flickorna däremot har höga betyg men mår inte speciellt bra och man vet i dagsläget inte vad detta beror på. Det finns olika gissningar och en av dessa är att skolan inte ger flickorna det stöd som de behöver. Flickorna behöver uppmuntran och att få bli sedda av sina lärare. Det finns risk att lärare i dagens skola ger all sin energi åt de omotiverade pojkarna och då får flickorna stå till sidan (Gustafsson, 2009, s. 39).

Enligt Larsson m.fl (2005) så är flickor bättre på att lyssna och göra som läraren säger, medan pojkarna lyssnar och sedan gör som dem vill. Flickorna ses vara mer ointresserade för idrotten än pojkar vilket kan påverka lärarens bemötande av eleverna. Bemötandet av flickor och pojkar kan få olika konsekvenser och kanske är det just bemötandet som gör att könsrollerna förstärks. Många gånger sänks kraven för flickor och kommentarer som: ”Det här behöver inte ni göra flickor” förekommer (Larsson m.fl. 2005). Inom föreningsidrott håller man isär män och kvinnor på grund av deras fysiska skillnader och idrotten konstruerar kön. Styrka och muskler är något som står för typiskt manliga idrotter (Grahn, 2008, s.23-24).

Vi lär oss genom att få stimulans utifrån omvärlden och miljön runt omkring oss. Detta är ett behavioristiskt synsätt och enligt behaviorismen formas människan av miljön den omges av. Enligt behavioristerna är lärandet en process av att bygga ut idéerna i sinnet hos den lärande. Behavioristerna är inte intresserade av hur en elev lär sig och förstår, utan i hur en elev kan bli ledd till att bete sig på ett sådant sätt att han eller hon kan göra vissa saker (Phillips & Soltis, 2003, s.22-25; Skinner, 2008, s.57-59). Denna teori grundades av John B. Watson och B.F Skinner utvecklade sedan den (Selghed, 1989, s. 261). Vid positiv förstärkning belönas beteendet och det ger upphov till att beteende stannar kvar hos individen, medan negativ förstärkning ger upphov till att beteendet tillslut dör ut, (Phillips & Soltis, 2003 s. 22-25; Skinner, 2008, s.57-59). Människan lär sig av sitt beteende, ett visst beteende får en respons, då lär sig människan det och gör inte om det om responsen var dålig.

Lärandet kan även ses som en individuell process, där det beror på vilka förutsättningar personen i fråga har. Men lärandet kan också ses som något socialt, att man lär sig tillsammans med andra (Rostvall & Selander, 2008, s.14).

Människan styrs många gånger av reflexer, vi drar bort handen om vi kommer mot något varmt eller nyser när vi fått något i näsan, vi lär oss genom betingning. Operant betingning är när vi lär oss att en viss handling leder till en viss konsekvens. Dessa kallas för förstärkare och det finns negativ förstärkning och positiv förstärkning. När en person utsätts för negativ förstärkning flyr den, den ”vänder sig bort från” (Skinner, B.F, 1971, s.28). När ett barn till

exempel gör något dumt får barnet ofta en tillsägelse av en vuxen, när barnet gör om samma sak får barnet återigen en tillsägelse. Konsekvensen blir här tillsägelsen och man kan även enligt Skinner (1971 s. 27) kalla den förstärkare. Tillsägelsen är en negativ förstärkare som förstärker att beteendet hos barnet inte är acceptabelt.

När ett barn till exempel gör något bra och får beröm av en vuxen handlar det om positiv förstärkning. Berömmet visar att barnets beteende är önskvärt och barnet kommer då försöka göra rätt nästa gång för att få berömmet. Berömmet är då förstärkaren. Enligt Skinner (1971 s.27-28) är födan ”exempelvis en förstärkare för den hungriga organismen; när organismen gör något som åtföljs av att den får föda, kommer detta beteende med större sannolikhet att upprepas så snart organismen blir hungrig på nytt”.

Beröm eller tillrättavisningar spelar in på en persons självförtroende. Om en person har ett bra självförtroende känner denna sig själv och vet hur hon handlar i olika situationer. Om en person istället har dåligt självförtroende har hon svårt att lita på sig själv (Simula, 2000, s. 90). Enligt Ogdens (1991 s.70-72) hänvisningar till olika undersökningar så spelar beröm (positiv förstärkning) stor roll, beröm påverkar beteendet mer än vad tillrättavisningar gör. Ogden hänvisar bland annat till en rapport av Becker, Madsen m.fl. (1968) som skriver att ”Beröm och uppmuntran inverkar positivt både på inlärningsbeteende och socialt beteende i klassen”. (Ogden 1991 s.73)

I en undersökning som Johannesson (1967, s. 44-45) gjort med 1065 elever kom han fram till att beröm är viktigt för att öka prestationerna, framförallt för de elever som inte presterar på en så hög nivå.

1.2 Syfte

Syftet med studien var att studera lärares agerande gentemot pojkar och flickor under idrott- och hälsa lektionerna.

Frågeställning

- Hur bemöter lärare elever i form av positiv och negativ förstärkning?
- Hur kan skillnaden se ut för hur flickor respektive pojkar bemöts?

1.3 Teoretiskt perspektiv

En genusteori har valts för att analysera och tolka resultaten.

Ordet genus kommer från latinet och betyder sort/släkte/kön. Det har bara använts i Sverige inom språkläran fram till 1980-talet. Ordet stod då för han, hon, den eller det som det gäller. Man ville ha ett ord som gällde för både män och kvinnor (Hirdman, 2001, s. 11-12). Nordiska museet gjorde år 1930 en insamling av berättelser där män och kvinnor fått skriva in om vad som ansågs manligt och vad som ansågs kvinnligt. Det skilde sig på så sätt att männens arbete skedde utomhus och allt arbete inomhus gjordes ensam av kvinnan. Männerna fick inte göra sådant som ansågs vara ”kvinnoysslor” (Hirdman, 2001, s. 65-66).

Människan är uppdelad i två grupper, män och kvinnor. Vissa menar på att uppdelningen endast gjorts för att män och kvinnor inte ser likadana ut rent fysiskt. De anser att det bara är det fysiska som är våra skillnader och det finns inget manligt och kvinnligt. En del anser att kvinnor och mäns biologi också skiljer sig åt, att kvinnor och män har olika förutsättningar just för att de är kvinnor och män. Dessa människor menar på att det finns något som anses kvinnligt och något annat som anses manligt (Redelius 2002, s.57). Det är alltså antingen kultur eller natur som styr.

Enligt Redelius (2002 s. 59) föredrar kvinnor att ha manliga ledare framför att ha kvinnliga ledare. Samhället är präglad så att det är mannen som är normen. Allt jämförs med mannen och det är också mannen som tagit sig fram bäst i samhället, *”män tar plats på kvinnors bekostnad bara genom att vara män”* (Hirdman, 2001, s. 63). Kvinnor och män har olika sfärer och detta kan leda till att kvinnor och män har skilda värderingar och intressen. Självständighet och handlingskraft ses som maskulint medan omtanke och omvårdnad ses som feminint. Samhällets normer formar manligt och kvinnligt. (Redelius 2002 s.57-60)

”Man föds inte till kvinna, man blir det” (Redelius 2002 s.60). När vi föds, föds vi in i en roll, antingen man eller kvinna. Samhället har olika förväntningar på kvinnor och män och det är också samhället som skapar dessa roller. Synen på kvinnligt och manligt kan variera beroende på vart man är och vilken kultur som finns där. (Redelius 2002 s.60-61)

2 Metod och genomförande

2.1 Val av metod

Som metod valdes observation. Denna metod valdes för att få ett så riktigt resultat som möjligt. Enligt Johansson och Svedner (2010, s. 41-43) har observation som metod länge setts som en svår metod men detta har ändrats och man ser nu att det är en lätt och väldigt givande metod vid framförallt studier om beteende. Att arbeta med ett observationsschema i form av avprickningssystem som jag valt att göra ses som en kvantitativ metod. Jag använde mig av ett observationsschema i form av avprickningssystem med egna kategorier. Att göra observationer valdes med tanke på att det skulle vara lättast att med denna metod se och höra hur negativ och positiv förstärkning tilldelades.

Jag valde att inte göra intervjuer då jag ville se mer till helheten och inte gå in på djupet. Intervjuer är kvalitativ metod vilket innebär att man går in på djupet i sitt område, men detta var inte tanken för mitt arbete, då jag ville göra jämförelser och se mer till helheten. En annan risk som skulle finnas vid intervjuer är att intervjupersonerna kanske inte vill erkänna om dem göra skillnad på pojkar och flickor och risken för oärliga svar skulle finnas.

Det var deltagande observationer som genomfördes där jag presenterade mig och berättade för lärare och elever i stora drag syftet till att jag var där, ämnet specificerades inte då detta skulle kunna påverka resultatet. Detta kallas för öppen observation (Repstad, 1999, s. 28-29).

En pilotstudie gjordes för att se vilka positiva och negativa förstärkningar som förekom mest, av dessa valdes sedan 5 positiva förstärkningar och 5 negativa förstärkningar. De positiva förstärkningar som förkom mest var:

- Nicka
- Visa tummen upp
- Le
- Berömma
- Röra vid personen (klapp på axeln etc.)

De negativa förstärkningar som förekom mest under mina pilotobservationer var:

- Tillrättavisning
- Se arg ut
- Peka
- Ignorera
- Vissla i visselpipan

Dessa förstärkningar skrevs sedan in i ett observationsschema som är utformat som ett avprickningssystem/kodsystem (se bilaga 1) för att det skulle bli så lätt som möjligt. Under mina observationer förkom inte alla försträckningar men dessa har skrivits med ändå eftersom att de var med i undersökningen.

2.2 Urval

Valet av skola skedde utifrån att jag kände till en skola i närheten av mig, då denna skola ligger nära mitt hem och om mer information skulle behövas skulle det vara lätt att gå dit och ordna det. Observationerna skedde hos tre olika lärare. De utbildade idrottslärarna observerades två gånger under sina lektioner och den blivande idrottsläraren observerades vid ett tillfälle. De lärare som observerades var alla kvinnliga. Hos alla lärare var elevantalet jämnt i förhållande till kön. Planen var från början att observera en manlig lärare för att se om det fanns några skillnader mellan hur den manliga läraren och de kvinnliga använde sig av positiv respektive negativ förstärkning. Den manliga läraren kanske använder sig av andra förstärkningar än de som förekom för de kvinnliga. Att det endast var kvinnliga lärare kan ha spelat roll för resultatet.

Lärarna benämns som lärare 1, lärare 2 och blivande lärare/lärostudenten. Siffrorna har ingen koppling till något annat utan har valts för att göra det enkelt och för att hålla de observerade lärarna och lärostudenten anonyma.

2.3 Genomförande

Kontakt togs med en av idrottslärarna på skolan inför detta arbete, då gavs information om uppsatsen och dess innehåll. Väl på skolan informerades de andra två idrottslärarna som sa att det var okej att observationer gjordes på deras lektioner. En pilotstudie genomfördes för att se om observationsschemat skulle fungera men det blev flera pilotlektioner då ämnet inte hade precisats. Först var valet att observera hur lärarna bemötte sina elever med positiv och negativ feedback, men det valdes att ändra detta till positiv och negativ förstärkning då det ansågs lättare att precisera och finna litteratur för.

Observationerna skedde ståendes eller sittandes på sidan för att störa så lite som möjligt och för att kunna hålla koncentrationen. Observationsschemat gjordes i form av ett avprickningssystem för att det skulle bli så enkelt som möjligt och för att fokus skulle kunna

läggas på observationen i sig och inte på skrivande. Observationerna skedde under hela lektioner som var 45 min långa.

När observationerna var klara sammanställdes dessa till ett delresultat för varje lärare och ett totalt resultat för alla lärare. Dessa resultat presenteras i resultatdelen.

2.4 Databearbetning

Resultaten redovisas i form av procent och grupperade stapeldiagram. Detta används enligt Backman (2008, s.99) för att man lätt ska kunna göra jämförelser. I diagrammen finns en stapel för flickor och en stapel för pojkar. Jag valde att först sammanställa observationsschemana var och ett för sig för att sedan slå ihop resultaten av en lärares båda lektioner. Detta gav varsitt delresultat och dessa delresultat slogs sedan samman till ett totalt resultat för alla lärarna.

2.5 Tillförlitlighetsfrågor

Den valda metoden kan ha olika påverkan för resultatet. Om läraren är medveten om vad som ska observeras kan detta leda till att läraren tänker extra mycket på just det. Detta kan i det här fallet vara att läraren som ska observeras vet om att positiv och negativ förstärkning observeras och därför tänker extra mycket på att ge till exempel positiv förstärkning. Detta skulle kunna påverka resultaten. Men den valda metoden kan också fungera bra om läraren slappnar av och är sig själv och kanske inte vet vad som ska observeras. Dock finns det andra saker som kan påverka till exempel vilken klass läraren har, om det är ojämnt mellan könen, lärarens eget humör för dagen, klassens humör, val av övningar. Studien är inte så stor och på grund utav det kan jag inte dra några generella slutsatser. Jag kan inte säga att såhär ser det ut för alla pojkar och flickor, för det behövs en mer omfattande studie. Att observera kräver stor noggrannhet, den som observerar kan inte slappna av utan måste vara aktiv hela tiden. Under observationerna har jag försökt vara så aktiv som möjligt för att inte missa något, men det finns ingen garanti för att något inte har missats.

Resultatet hade också kunnat se annorlunda ut om både kvinnliga och manliga lärare observerats. En kvinnlig lärare och en manlig lärare kanske inte använder sig utav samma förstärkningsformer och detta hade varit intressant att se.

2.6 Etiska aspekter

De etiska aspekterna har använts på så sätt att de inblandade personerna, både lärare och elever, har informerats enligt informationskravet om varför jag var där och vad arbetet kommer att handla om i stora drag. De inblandade lärarna tillfrågades och hade möjlighet att tacka nej om de ville vara med och hade möjlighet att avbryta påbörjad observation enligt samtyckeskravet. Även kravet om konfidentialitet har beaktats då lärarnas namn ej förekommer och det finns ingenting som kan binda informationen till just dem. Det sista kravet, nyttjandekravet, har använts då den information som observationerna bidragit till endast används i arbetet. (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>, 11-05-11)

2.7 Bortfall

Bortfallet består utav de elever som inte var närvarande under de observerade lektionerna. Totalt var det ett bortfall på 10 elever, 1% av det totala elevantalet.

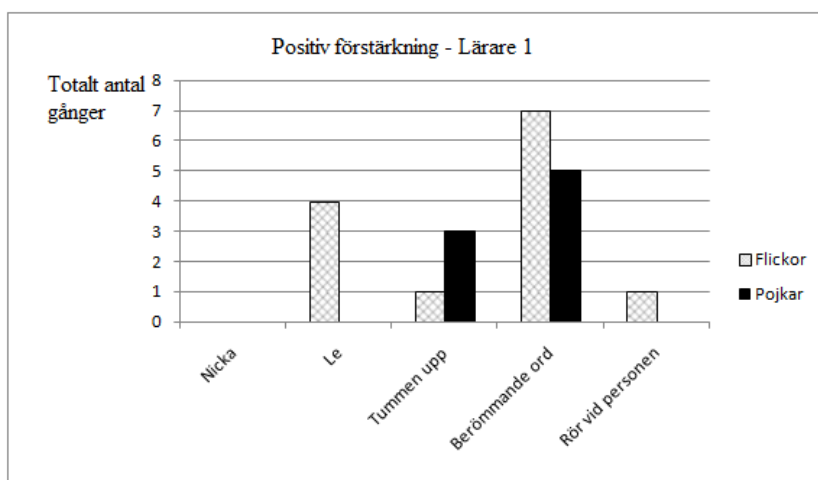
3. Resultat

Två idrottslärare och en blivande idrottslärare observerades. De utbildade idrottslärarna observerades vid två lektionstillfällen och den blivande idrottsläraren vid ett tillfälle. Samma observationsschema har använts vid samtliga observationstillfällen. De observerade lektionerna har lett till ett delresultat av respektive lärare men även ett totalt för alla lärare. Delresultaten bygger på det observationsschema som jag använt mig av vid samtliga observationer. Observationsschemat är utarbetat efter gjorda pilotstudier. Resultaten redovisas i form av stapeldiagram. Detta används enligt Backman (2008 s.99) för att man lätt ska kunna göra jämförelser. Jag har även valt att benämna lärarna som lärare 1, lärare 2 och blivande lärare.

3.1 Resultat av observationer lärare 1

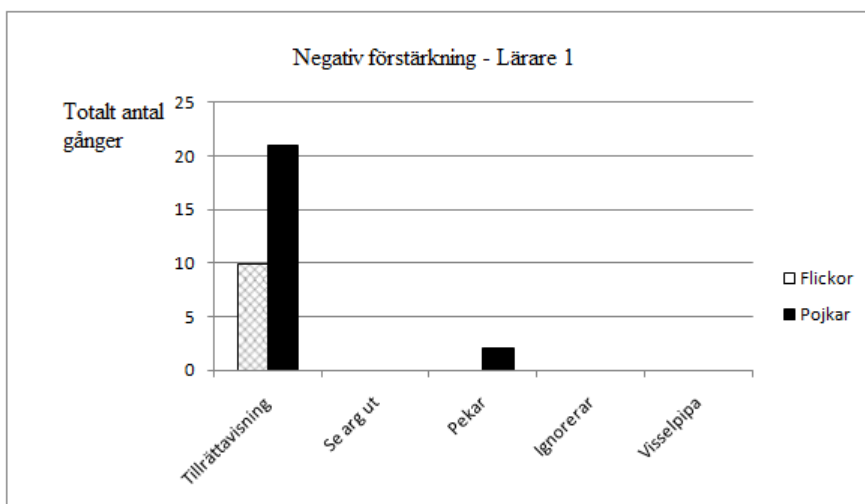
Lärare 1 är 34 år och har jobbat på skolan i cirka 7 år. Lärare 1 är utbildad idrottslärare och arbetar mest med lågstadieläverna.

Under lärare 1 lektioner medverkade totalt 48 elever, 29 (60 %) flickor och 19 (40 %) pojkar. Positiv förstärkning (figur 1) förekom totalt 21 gånger, varav 62 % av dessa var riktade till flickor och 38 % var riktade till pojkar.



Figur 1, positiv förstärkning under lärare 1:s lektioner.

Negativ förstärkning (figur 2) förekom 33 gånger under de två lektionerna, 30 % var riktade till flickor och 70 % var riktad till pojkar. Den negativa förstärkningen sker oftare till pojkar än till flickor hos denna lärare.

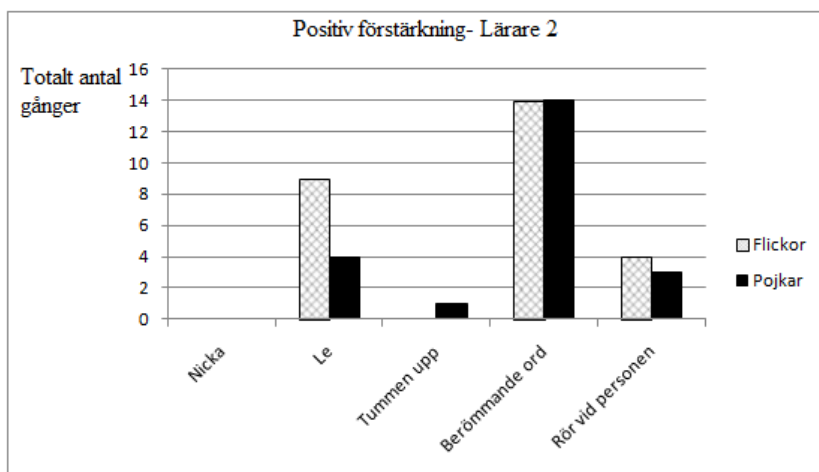


Figur 2, negativ förstärkning under lärare 1:s lektioner.

3.2 Resultat av observationer lärare 2

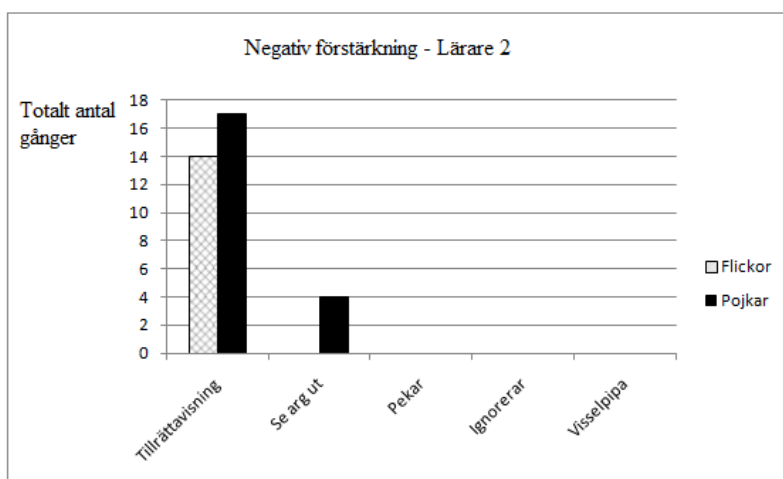
Lärare 2 är 39 år och har arbetat på skolan sen vårterminens början. Lärare 2 är nyutbildad lärare och arbetar med mellanstadieelever, särskola och träningskola.

Under lärare 2:s lektioner medverkade totalt 27 elever, 13 flickor (48 %) och 14 pojkar (52 %). Positiv förstärkning (figur 3) förekom 49 gånger, 55 % av dessa var riktade till flickorna och 45 % av dessa var riktade till pojkarna.



Figur 3, positiv förstärkning under lärare 2:s lektioner.

Negativ förstärkning (figur 4) förekom 35 gånger och 40 % av gångerna var det riktat till flickor. 60 % var riktat till pojkar och den positiva förstärkningen var vanligare för flickorna och den negativa för pojkarna.

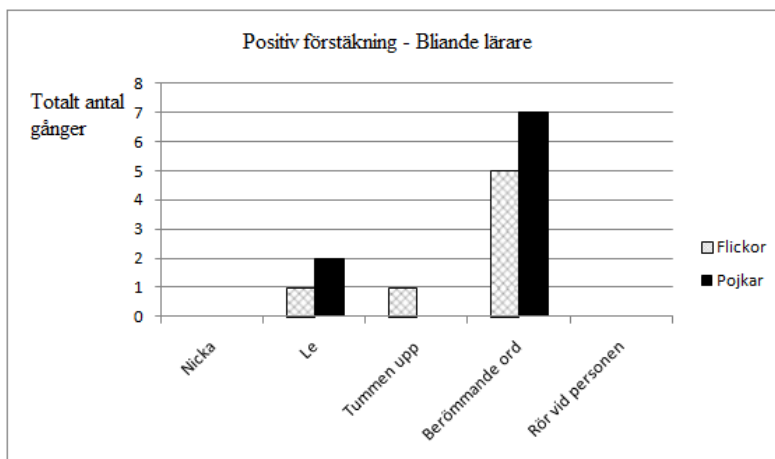


Figur 4, negativ förstärkning under lärare 2:s lektioner.

3.3 Resultat av observation blivande lärare

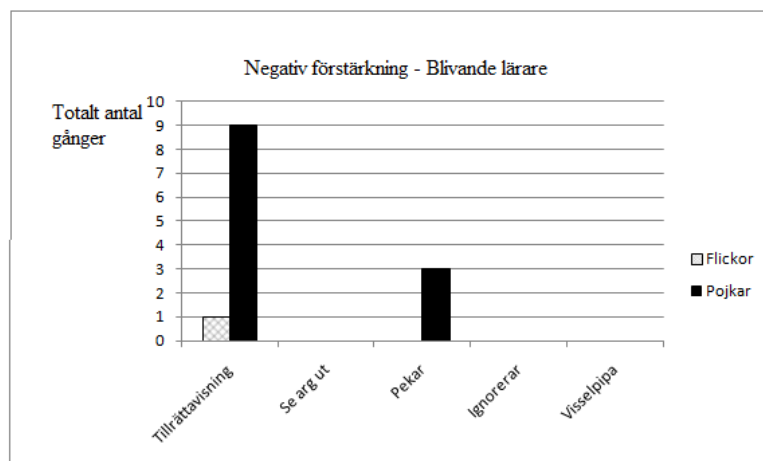
Den blivande läraren är 23 år går sin tredje termin på idrottslärarutbildningen. Den blivande läraren hade sin VFU under denna tid.

Under den blivande lärarens lektion deltog 16 elever varav 8 var flickor (50 %) och 8 var pojkar (50 %). Positiv förstärkning (figur 5) förekom 16 gånger och av dessa var 44 % riktade till flickor och 56 % riktade till pojkar. Positiv förstärkning förekom oftare för pojkarna.



Figur 5, positiv förstärkning under den blivande lärarens lektioner.

Den negativa förstärkningen (figur 6) förekom 13 gånger varav 8 % var riktade till flickorna och 92 % var riktade till pojkarna. Den negativa förstärkningen var vanligare för pojkarna.

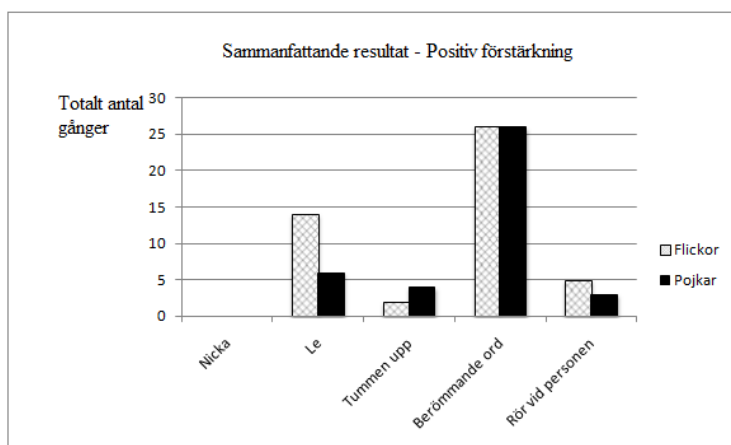


Figur 6, negativ förstärkning under den blivande lärarens lektioner.

3.4 Sammanfattande resultat

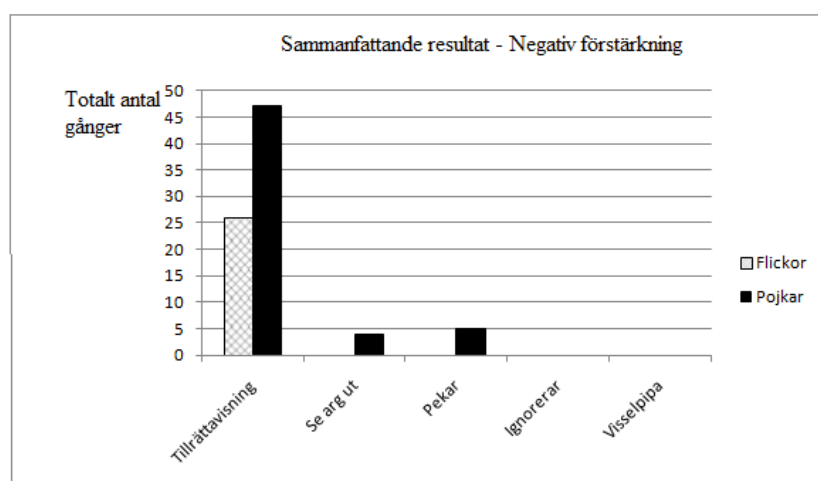
Totalt var det 91 elever i denna undersökning, bortfallet var 10 elever så om alla elever varit där hade det varit 101 elever. Av dessa 91 elever som var med var det 50 flickor (55 %) och 41 pojkar (45 %).

Positiv förstärkning (figur 7) har uppmärksammats sammanlagt 86 gånger för alla elever. Av dessa 86 gånger var det 47 (55 %) som var riktade mot flickor. 39 (45 %) av de positiva förstärkningarna var riktade mot pojkar. Positiva förstärkningarna förekom oftare för flickor än för pojkar.



Figur 7, positiv förstärkning under alla observerade lektioner.

De negativa förstärkningarna (figur 8) förekom 82 gånger och av dessa var 26 (32 %) riktade till flickorna. De negativa förstärkningarna var fler för pojkar, 56 gånger förekom dem vilket är 68 %.



Figur 8, negativ förstärkning under alla observerade lektioner.

Resultaten visar att den positiva förstärkningen är mer vanligt förekommande för flickor (55 %) än för pojkar (45 %). Det är beröm (55 %) som är den vanligaste positiva förstärkaren, därefter leende (30 %). Även för pojkar är beröm den vanligaste formen av positiv förstärkning (67 %) och beröm skedde lika många gånger för flickor och pojkar. Även för pojkar hamnade leende på andra plats (15 %). Den positiva förstärkningsform som var förekommer fler gånger hos pojkarna var att visa tummen upp. Nicka är den förstärkningsform som inte observerats alls.

Bland de negativa förstärkningarna var det pojkarna som utsattes mest för detta och den vanligaste formen var tillrättavisning (84 %). Den var även vanligast för flickorna, det var ingen annan form av negativ förstärkning som förekom mot flickor. För pojkarna användes även ett argt ansiktsuttryck (7 %) och att peka (9 %).

Flickor får mer positiv förstärkning (64 %) än negativ (36 %) medan pojkar får mer negativ förstärkning (59 %) än positiv (41 %).

4 Diskussion

Syftet med studien var att studera lärares agerande gentemot elever under idrott- och hälsalektioner samt även ur ett könsperspektiv. Observationer visade att flickor uppmärksammas mer med positiv förstärkning medan pojkarna blev tilldelade mer negativ förstärkning. Genom att flickor får mer positiv förstärkning innebär det att flickor blir mer positivt bemötta än pojkar. Det gör också att flickorna självförtroende ökar mer än pojkarnas eftersom att positiv förstärkning i form av beröm gör att en person får bättre självförtroende. Att ha ett bra självförtroende är viktigt eftersom att man lär känna sig själv bättre och vet hur man reagerar i situationer som kan uppstå. (Simula, 2000, s. 90; Ogden, 1991, s.70-72)

Detta kan genom tolkning av Larsson m.fl (2005) bero på att flickor är bättre på att lyssna på läraren och därför inte behöver tillsägelser eller andra negativa förstärkningar. Pojkarna däremot är sämre på att lyssna på läraren vilket innebär att läraren måste rätta dem med hjälp av till exempel tillrättavisningar för att de ska göra som läraren vill. Det gör att mer tid tas till pojkarna. (Larsson m.fl 2005)

Flickorna är mer motiverade än vad pojkarna är, detta kan bero på att flickorna får mer positiv förstärkning än pojkarna (Gustafsson, 2009, s. 37-38). Så är det i denna studie, flickorna får mer positiv förstärkning och detta leder till att de blir mer motiverade. Pojkarna däremot får inte detta och det kan leda till att de blir mindre motiverade. Om pojkarna skulle

få lika mycket positiv förstärkning som flickorna tror jag att pojkarna skulle bli mer motiverade men även att den negativa förstärkningen skulle minska mot pojkarna.

Under de utbildade lärarnas lektioner var positiv förstärkning vanligare för flickor och negativ förstärkning vanligare för pojkar. Under den blivande lärarens lektion var båda förstärkningarna vanligare för pojkar trots att det var lika många flickor som pojkar under hennes lektion. Detta kan bero på vad det var för aktivitet under lektionen, kanske stack pojkarna ut mer om det var en aktivitet som anses mer manlig.

Genom operant betingning, antingen positiv eller negativ lär sig eleverna hur de ska bete sig. Om en elev gör till exempel en bra kullerbytta och får beröm kan detta leda till att eleven gör om kullerbyttan på samma sätt eftersom att den var bra, det bra beteendet förstärks med en positiv förstärkare. Om en elev istället hoppar groda istället för att göra en kullebytta får troligen eleven en tillsägelse, då visar denna tillsägelse att beteendet, i det här fallet att hoppa groda, är fel och eleven gör förhoppningsvis inte om det. Den negativa förstärkningen används för att släcka det beteende som inte är önskvärt (Skinner, B.F, 1971, s.28). De lärare som observerades använde sig av både positiv och negativ förstärkning, de berömde när eleverna gjorde rätt och tillrättavisade de som gjorde fel. Men enligt Johannessons (1967, s. 44-45) studie så är beröm viktigare, det har bättre effekt på människor. Men när man som lärare har en barngrupp tror inte jag att det fungerar att till exempel bara ge beröm, jag tror inte att det får alla elever att göra rätt. Men det syntes även att eleverna hela tiden försökte att få beröm, men vissa gjorde det på fel sätt och blev istället tillsagda.

När vi föds, föds vi in i en roll, antingen man eller kvinna. Samhället har olika förväntningar på kvinnor och män och det är också samhället som skapar dessa roller. Synen på kvinnligt och manligt kan variera beroende på vart man är och vilken kultur som finns där (Redelius 2002 s.60-61). Män och kvinnor har olika fysiska förutsättningar, något som märks främst inom idrotten. Många gånger kan det vara lättare för pojkar att göra vissa övningar, medan andra övningar kan vara lättare för flickor. Genom att ämnet är så pass format efter mannen som norm (Hirdman, 2004, s. 63) så var det huvudanledningen till att jag ville observera just inom idrotten. Jag ville se om pojkarna fick mer positiv förstärkning än flickor eftersom att många idrotter ses typiskt manliga och pojkarna kanske därför klarar sig bättre, detta kan vara en möjlig förklaring till att pojkarna fick mer förstärkning, både positiv och negativ, under den blivande lärarens lektion.

4.1 Metoddiskussion

Som metod valdes observation med tanken att det skulle bli lättast att se och höra hur positiv och negativ försträkning tilldelades. Denna metod kändes relevant och den fungerade bra. Att observera är svårt och risken att missa något finns alltid, speciellt om man som observatör till exempel är trött. Det som var svårt var just att vara alert hela tiden och hänga med, det var lätt att bli distraherad av annat. Observation kändes som det bästa alternativet som metod då jag beförde att om jag skulle genomföra intervjuer så skulle chansen för oärlighet vara större. Vissa lärare skulle kanske inte erkänna att de bemöter flickor och pojkar olika i form av positiv och negativ förstärkning. Jag ville heller inte gå in på djupet, utan stanna vid ytan för att kunna göra jämförelser. Därför var intervjuer inte ett alternativ i denna studie men kanske i vidare forskning.

Samma risk finns även vid observation, att läraren spelar någon som den inte är. Men genom att observera hela lektioner så tänkte jag att lärarna efter att tag i så fall skulle ”glömma bort” sig. Jag tror även att eleverna skulle reagera om läraren spelade en roll och inte var den som den brukar.

Att göra enkäter var något som jag inte ens tänkte på, då jag var helt fast vid att göra observationer, även om detta också är en kvantitativ metod. Kvantitativa metoder används när man vill ge en överblick över något (Larsson, 11-04-28). Inför vidare studier skulle det vara intressant att lämna enkäter till elever, intervju läraryr och observera lektioner.

Det var synd att det inte fanns möjlighet att observera den manliga läraren, kanske hade det skilt sig mellan honom och de kvinnliga då kvinnor ofta är mer omhändertagande än män enligt Redelius (2002 s.57-60).

4.2 Fortsatt forskning

Inför fortsatt forskning skulle det vara intressant att observera flera lärare, både manliga och kvinnliga och se om det finns några skillnader där, även att intervju lärarna och se om intervjuerna skiljer sig något med observationerna, observera flera lektioner hos varje lärare för att få en bredare insyn eftersom dagsformen på både elever och lärare spelar stor roll. Det hade varit intressant att till exempel observera både lärare som har egna barn och lärare som inte har det och se om det finns några skillnader där. Det finns många saker som kan spela in och det skulle vara väldigt intressant att fördjupa studien.

4.3 Slutsats

Slutsatsen som kan dras av den här studien är att flickorna blir mer uppmärksammade på ett positivt sätt och att den vanligaste positiva förstärkaren är beröm. Pojkarna får mer negativ förstärkning och den vanligaste negativa förstärkaren är tillrättavisningar. Med detta som underlag så finns förhoppningen om att kunna tänka extra på detta den dag utbildningen är färdig och jag står framför min klass.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Gustafsson, Lars H (2009). *Elevhälsa börjar i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Stockholm: Liber.

Johannesson, Ingvar (1967). *Effekter av lärarens beröm och klander på skolbarns prestationer och attityder*. Rapport från pedagogisk-psykologiska institutionen nr 19 Stockholm: Lärarhögskolan.

Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2010). *Examensarbete i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB

Ogden, Terje (1991). *Specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Phillips, D.C & Soltis, Jonas F (2009). *Perspective on Learning*. New York: Teacher College Press.

Repstad, Pål (1999), *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rostvall, Anna-Lena & Selander Staffan. (2008). Design och meningsskapande – en inledning. I Rostvall, Anna-Lena & Selander, Staffan (red) *Design för lärande* (13-27) Stockholm: Norstedts Akademiska förlag

Selghed, Bengt (1989) Inlärningspsykologi. I Permer, K. & Permer, LG (red) *Psykologi – en grundbok* (ss. 247-275). Lund: Studentlitteratur.

Simula, Perrti (2000). *Hur bemöter du ilska och elakhet? – Om relationer på arbetsplatser*. Stockholm: NIAT Nordiska Institutet för Analytisk Trilogi.

Skinner, Burrhus Frederic (1971). *Bortom frihet och värdighet*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Skinner, Burrhus Frederic (2008). *Undervisningsteknologi*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Avhandling

Grahn, Karin (2008). *Flickor och pojkar i idrottens läromedel – konstruktioner av genus i ungdomsträna utbildningen*. Göteborgs Universitet: Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Redelius, Karin (2002). *Ledarna och barnidrotten – idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*. Stockholm: HLS. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Artikel

Lagerblad, Anna. (2007-09). Film på förskola blev genuschock. *Svenska Dagbladet* nr. 13.

Larsson, Håkan, Fagrell, Birgitta, & Redelius, Karin. (2005) Kön – idrott – skola (http://www.idrottsforum.org/articles/larsson/larsson_fagrell_redelius/larsson_fagrell_redelius_051214.html) (11-05-12)

Föreläsning

Larsson, Bengt (2011) *Att analysera sitt material*. Gymnastik och Idrottshögskolan 28 april.

Internet

Codex – regler och riktlinjer för forskning (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>) (11-05-11)

Skolverket – Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo-94 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069> (11-05-11)

Bilaga 1 – Observationsschema i form av avprickningsystem

Vilken lärare			
Förstärkning positiv	Flickor		Pojkar
Nicka			
Le			
Tummen upp			
Berömmande ord			
Rör vid personen			
Förstärkning negativ	Flickor		Pojkar
Tillrättavisning			
Se arg ut			
Pekar			
Ignorerar			
Visselpipa			

Bilaga 2 - Litteratursökning

Syfte

Syftet med studien var att studera lärares agerande gentemot elever under idrott- och hälsalektioner samt även ur ett könsperspektiv.

Frågeställning

- Hur bemöter lärare elever i form av positiv och negativ förstärkning?
- Hur kan skillnaden se ut för hur flickor respektive pojkar bemöts?

Vilka sökord har du använt?

Positiv förstärkning, negativ förstärkning, försträckning, genus, bemötande, bemötande skola, bemötande lärare-elev, behaviorism, behaviorismen, flickor skola, pojkar skola, genus bemötande skola, beröm självförtroende, skriva uppsats, från tanke till text

Var har du sökt?

GIH:s biblioteksdatabas, Stockholms Universitetsbiblioteksdatabas, Håbo Biblioteksdatabas, SwePub, Google.se, Google Scholar.

Sökningar som gav relevant resultat

Google Scholar:

- Beröm självförtroende
- Genus bemötande skola

GIH:s biblioteksdatabas:

- Genus

Stockholms Universitetsdatabas:

- Positiv förstärkning
- Behaviorism
- Bemötande
- Bemötande skola

Håbo Biblioteksdatabas:

- Skriva uppsats
- Från tanke till text

Kommentarer

Det var svårt att hitta relevant litteratur för mitt ämne, svårast var att hitta tidigare forskning. GIH:s databas och Stockholms Universitets databas gav mest litteratur. Genom Swepub hittade jag även arbeten så att jag kunde titta på deras källor.